

کاشیه

توجه به اصل و حاشیه شهر

حمید سهیلی مظفر

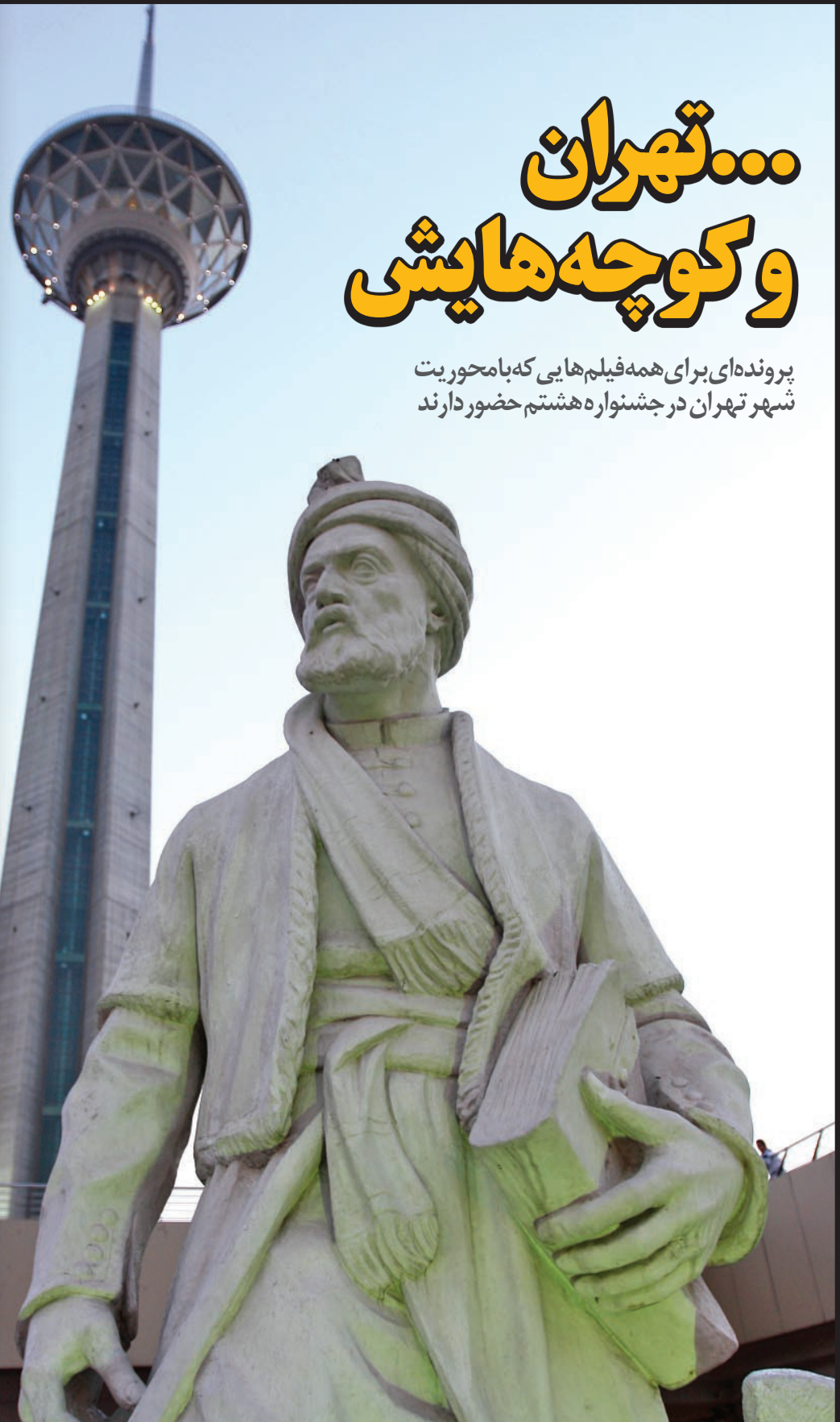
عضو هیات انتخاب و داوری مستند شهر

امسال ۴۲ فیلم در بخش مستند شهر جشنواره شرکت کرده بودند که باید از بین آنها تعداد محدودی فیلم جهت ورود به مسابقه انتخاب می‌شدند. کار انتخاب ساده نبود. چون در مجموع، فیلمسازها خیلی خوب به مسائل مختلف شهری ورود کرده و موضوع‌های گوناگونی را مدنظر قرار داده بودند. می‌توانم قاطعانه بگویم که کیفیت فیلم‌های امسال به نسبت سال‌های گذشته بالاتر بود. کاملاً مشخص بود که برای برخی از فیلم‌ها پژوهش فراوانی انجام شده که می‌توان آن را امتیاز بزرگی به حساب آورد. فیلم‌های امسال، به لحاظ فنی هم کیفیت قابل قبولی داشتند. امکانات به کار گرفته شده در فیلم‌ها باعث شده بود که موضوعات، روشن‌تر و رساتر منعکس شود و کارگردان ذهنیاتش را به شکل قابل قبول‌تری جلوی دوربین پیاده کند. مسئله مهم دیگر اینکه در جشنواره امسال، علاوه بر موضوعات اصلی داخل شهر، به مسائل حاشیه‌ای هم توجه ویژه‌ای شده بود. آسیب‌های اجتماعی و شهری، مسیرها و خیابان‌های اصلی شهر که تغییر کاربری پیدا کرده‌اند یا مسائل حاشیه‌ای زیست محیطی اطراف تهران و... از جمله موضوعات جالبی بودند که در بخش مستند شهری امسال شاهدش بودیم. در بخش آسیب‌های اجتماعی، آلودگی هوا، ترافیک و معضلات شهری هم فیلمسازها توانسته بودند آنچه می‌تواند در حوزه مستند شهری گویا باشد را به نمایش درآورند. برای همین هست که می‌گویم انتخاب چند اثر محدود از بین ۴۲ فیلم برایم بسیار دشوار بود.

...تهران و کوچه‌هایش

پرونده‌ای برای همه فیلم‌هایی که با محوریت شهر تهران در جشنواره هشتم حضور دارند

تهران

نوستالژیک و مدرن

مروری بر فیلم‌های مستند راه یافته به بخش شهر جشنواره امسال

مرجان فاطمی

fatemi.marjan@gmail.com

۱۳ مستند راه یافته به بخش مستند شهر جشنواره امسال را به طور کلی می‌شود در دو دسته مشخص جا داد. دسته اول بخش عمده‌ای از مستندها هستند که به تاریخچه یک مکان، تغییر و تحولات آن در طول زمان و حال و هوای کنونی آن پرداخته‌اند و دسته دوم، روی آسیب‌شناسی، مردم‌شناسی و سایر مسائل شهر متمرکز شده‌اند. کارگردان مستندهای «تهران ۴۳»، «آرامستان»، «چناران»، «بازار از طهران تا تهران»، «اهالی خیابان یک طرفه»، «خانه اردیبهشت»، «خانه جلال و سیمین» و «کافه تهران» در گفت‌وگو با نشریه روزانه، اطلاعات کاملی درباره فیلم‌ها ایشان در اختیارمان گذاشته‌اند. در این پرونده، در کنار معرفی مستندهای هر دسته، به تفکیک مروری داریم بر حال و هوای آنها.

■ طبقه دوم
کارگردان: امیرعلی علایی
«طبقه دوم» یکی از سه مستند مجموعه مستندهای «روشنایی‌های شهر» است که در موسسه تصویر شهر تهیه و تولید شده. فیلم مراحل مختلف ساخت و بهره‌برداری از پروژه پل صدر را از ابتدا تا پایان روایت می‌کند.

■ از زندان تا باغ
کارگردان: مینو بیگی
در ادامه تولید ۵۰ اثر کوتاه با موضوعات مختلف شهری با عنوان «شهری انسانی برای انسان شهری» ساخته شده. مینو بیگی تاریخچه زندان قصر از زمان قاجار، تعطیلی آن، مراحل تبدیل شدن به باغ موزه قصر و حال و هوای کنونی آن تمرکز کرده و در فیلمی کوتاه به آن پرداخته است.

■ سیروس، بود و نبود یک محله
کارگردان: میناسعدی شهروز
فیلم روی محله سیروس تهران متمرکز شده. یکی از قدیمی‌ترین محلات تهران که در نزدیکی بازار واقع شده و بعد از اجرائی شدن طرح نوسازی، تغییرات زیادی روی آن اعمال شد. در واقع فیلم مقاومت اهالی محله در مقابل پیامدهای منفی طرح نوسازی را در مدت پنج سال بررسی کرده است.

آرامستان

کارگردان: شهرام میرآبادی

به روایت کارگردان

■ موضوع: گورستان ابن بابویه
■ مدت فیلم: ۵۲ دقیقه
■ دلیل انتخاب موضوع: گورستان ابن بابویه هم به دلیل تاریخچه جالبی که دارد و هم به دلیل بزرگانی که در آن به خاک سپرده شده‌اند، سوژه بسیار خوبی برای مستند است. شاید خیلی از مردم ندانند آرامگاه بسیاری از هنرمندان، فیلسوفان، ورزشکاران و... اینجاست. طبیعتاً اگر سر و سامان می‌گرفت می‌توانست به قطب گردشگری تهران تبدیل شود.

■ شیوه جمع‌آوری اطلاعات: بخش مهمی از اطلاعات را از تحقیقات کتابخانه‌ای به دست آوردیم و بخشی دیگر از تحقیقات محلی. تا قبل از طرح توسعه حرم شیخ صدوق، افرادی بودند که در خود ابن بابویه زندگی می‌کردند و شب مشاهدات خیلی خوبی از وضعیت پیشین آن داشتند.

■ مشکلات: گورهای زیادی در گورستان ابن بابویه بودند که به دلیل فرسودگی نام‌های رویشان از بین رفته بود و اصلاً نمی‌شد هویت‌هایشان را حدس زد. چند ماه وقت گذاشتیم تا هویت هر کدام را مشخص کنیم.

■ نوع روایت: ابتدا قرار بود اطلاعات به صورت گفتار متن در فیلم بیاید؛ اما بعد گفتار را حذف کردیم و تصمیم گرفتیم آدم‌های مرتبط؛ بیایند و راجع به این مکان صحبت کنند.

تهران ۴۳

کارگردان: فرشیدایوبی نژاد

به روایت کارگردان

■ موضوع: ساختمان تاریخی عین الدوله
زمان جنگ جهانی دوم
■ مدت فیلم: ۳۰ دقیقه
■ دلیل انتخاب موضوع: خیلی‌ها گمان می‌کنند کنفرانس تهران سال ۱۹۴۳ در عمارت عین الدوله اتفاق افتاده در حالیکه که اشتباه فکر می‌کنند. در واقع با ساخت این مستند می‌خواستم وقایع اشغال ایران در زمان جنگ جهانی دوم و کنفرانس جنجالی تهران را بررسی کنم.

■ شیوه جمع‌آوری اطلاعات: تقریباً ۷۰ درصد اطلاعات مستند از آرشیو فیلم‌های تلویزیون و عکس‌های به جا مانده از این عمارت به دست آمده.

■ مشکلات: ساختمان عمارت عین الدوله سال ۷۰ بازسازی شده اما شکل کنونی آن هیچ شباهتی به ساختار قدیمی آن ندارد. متأسفانه عکس‌های خوبی از زمان قبل از بازسازی به جا نمانده.

■ نوع روایت: فیلم از یک نمای کلی تهران قدیم شروع می‌شود و سپس به طور اجمالی روی شیوه نام‌گذاری خیابان‌ها تمرکز دارد و نهایتاً به عمارت عین الدوله می‌رسد و میرود سراغ بحث اثرات جنگ جهانی دوم.

کافه تهران

کارگردان: نیلوفر سعیدی

2 فیلم نگاه تاریخی به پدیده کافه‌نشینی در تهران دارد. خرده فرهنگی که به نظر می‌رسد بعد از جنگ جهانی دوم و با رفت و آمد روشنفکران به خارج از کشور، به ایران پای گذاشته و در دهه‌های ۲۰ و ۳۰ با نشست‌هایی که بین «جلال آل احمد»، «صادق هدایت» و سایر بزرگان ادبیات برگزار می‌شده به اوج رسیده. کارگردان برای بررسی پدیده روانی کافه‌نشینی سراغ چندین و چند کافه‌نشین حرفه‌ای سطح شهر رفته و نظر ایشان را در این زمینه در مستندش آورده است.

خانه سیمین و جلال

کارگردان: پریساعشقی

1 خانه جلال آل احمد و سیمین دانشور از زمان حیاتشان تا الان بکر و دست نخورده مانده و حتی وسایل آن هم تغییری نکرده. این خانه سال ۸۴ به ثبت آثار ملی رسیده؛ اما کارگردان احساس می‌کرده به خاطر دعوائی که ورثه بر سر آن دارند ممکن است به زودی از بین برود و برای همین هم تصمیم به ساخت این مستند گرفته. البته آنطور که خودش تعریف کرده بعد از بخش این مستند، شهرداری، خانه سیمین و جلال را خریداری کرده است.

بازار از طهران

کارگردان:
رضا خانلری

به روایت کارگردان

موضوع:

بررسی بازار تهران از زمان

پیدایش تهران تا کنون

مدت فیلم: ۴۲ دقیقه

دلیل انتخاب موضوع: در آثار تمام

سیاحان اروپایی که به ایران سفر کرده‌اند، بازار

تهران یکی از مهمترین بخش‌ها را تشکیل می‌دهد.

بر اساس نوشته‌های این سیاحان که از زمان صفویه یا قبلتر

باقی مانده سراغ بخش‌های مختلف بازار رفتیم تا نشانه‌های

باقی مانده از آن دوران را کشف کنیم. در کنار آن، بخش‌های

مختلف بازار را بررسی کردیم از واکاو اصطلاحات بازار مثل

حجره، تیمچه، راسته و ... گرفته تا اتفاق‌هایی که هر روز در این

مکان تکرار می‌شود. مثل اینکه بازاریان همگی سر ظهر تعطیل

می‌کنند و می‌روند نماز و ...

شیوه جمع آوری اطلاعات: در بخش‌هایی از اطلاعات

سفرنامه‌های باقی مانده از سیاحان اروپایی استفاده کردیم و در

بخش‌هایی هم از مشاهدات مردم بازار استفاده کردیم.

نوع روایت: هنرپیشه‌ای را با لباس باربرها و یک گاری

فرستادیم میان بازار. می‌دانستیم که باربرها تنها کسانی

هستند که می‌توانند به همه جای بازار راه پیدا کنند. این باربر

بین بازاری‌ها می‌رود و ما هم به همراه آن بخش‌های مختلف

آن را مرور می‌کنیم.

خانه اردیبهشت
کارگردان: امیرحسین بیرجندی
موضوع اصلی این فیلم، توجه ویژه به خانه‌های قدیمی شهر تهران و ممانعت از تخریب آنهاست. کارگردان برای این فیلم سراغ خانه‌ای به اسم اردیبهشت در خیابان جمهوری رفته. این خانه دوران رضاشاه با معماری خاصی برج مانده تا سده همین اواخر تخریب شده.

چنارستان

کارگردان:
هادی آفریده

به روایت کارگردان

موضوع:

خیابان ولیعصر به عنوان

بزرگ‌ترین چنارستان جهان

مدت فیلم: ۶۸ دقیقه

دلیل انتخاب موضوع: در کتب بین‌المللی،

تهران را به عنوان مرکز چنارها تعریف کرده‌اند و

نوشته‌اند اگر استانبول، شهر سروهاست تهران شهر

چنارهاست. به طور کلی خیابان ولیعصر (ع) سه دوره تاریخی

دارد. اولین دوره در عصر قاجار که مسیری چهار کیلومتری از پل

امیربهادر تا چهارراه ولیعصر (ع) را در برمی‌گرفت. دومین دوره

در زمان رضاخان است که دستور می‌دهد خیابان ولیعصر (ع) از

کاخ مرمر تا سعدآباد به عنوان مسیری اختصاصی ادامه پیدا کند

و دوره سوم هم در پهلوی دوم بود که دستور داده می‌شود که از

قسمت جنوب هم تاراهن کشیده شود.

شیوه جمع آوری اطلاعات: برای جمع آوری اطلاعات،

حدود دو سال و نیم کار مداوم پژوهشی و تحقیقات میدانی

انجام دادیم. سفرنامه‌های فراوانی درباره تهران وجود دارد که

در بخش مهمی از آنها، به این خیابان پرداخته شده. از طرف

دیگر پژوهش‌های تصویری فراوانی هم انجام دادیم و مثلاً

ما حتی از اواخر دوره قاجار هم تصاویری به دست آوردیم.

در ادامه هم ۳۰ روز در کل خیابان ولیعصر (ع) پرسه زدیم تا

نشانه‌های مختلفی بدست بیاوریم.

اهالی خیابان

یکطرفه
کارگردان:
مهدي باقري

به روایت کارگردان

موضوع:

خیابان قوام السلطنه

مدت فیلم: ۵۲ دقیقه

دلیل انتخاب موضوع: خیابان

قوام السلطنه یا ۳۰ تیر کنونی، یکی از قدیمی‌ترین

خیابان‌های تهران است که حالا هم تا حدی همان

ساختار را حفظ کرده. این خیابان زمان قدیم به شکل

کوچه باغی بوده و هنوز هم آدم‌های قدیمی زیادی داخل آن

زندگی می‌کنند.

شیوه جمع آوری اطلاعات: از خیابان ۳۰ تیر اطلاعات

زیادی در آرشیو موجود نیست و برای همین هم مجبور بودیم

سراغ مردم برویم. خیلی از خانواده‌های قدیمی از زمان قدیم

این خیابان، عکس‌هایی در آلبوم‌های خانوادگی‌شان داشتند و

همین آلبوم‌ها برای ما سندهای قابل قبولی بود.

نوع روایت: این مستند یک جور تاریخ‌نگاری براساس

خاطرات مردم است. ۶ نفر از مردم محله یا کسانی که

گذشتگان شان در این محله زندگی می‌کردند و همگی از طبقه

متوسط هستند قصه‌هایشان را درباره حال و هوای این خیابان

تعریف می‌کنند. شاهن بازیل، یکی از قدیمی‌ترین افرادی است

که به همراه خانواده‌اش به این خیابان آمده و ساکن شده. در

کنار او پنج نفر دیگر هم به شکل گرفتن این روایت کمک

می‌کنند.

گزارشی درباره مینا

کارگردان: کاوه مظاهری

فیلم روی زندگی زنی به نام مینا تمرکز می‌کند و برشی از زندگی او در ۱۳ روز عید نوروز نشان می‌دهد؛ زنی معتاد که

در خرابه‌های یکی از پارک‌های پایین شهر

تهران زندگی می‌کند. او هیچ خانه‌ای ندارد و

در واقع جایی که در آن زندگی می‌کند حتی

دوبار هم ندارد. انگار در آن خرابه، مینا برای

خودش خانه‌ای خیالی ساخته. مینا حتی

خانواده‌ای هم ندارد که با آنها وقت بگذراند؛ اما آرزویش این است که مثل مردم عادی زندگی کند.

4

جایی برای زندگی

کارگردان: محسن استادعلی

برشی از زندگی چند آدم معمولی شهر در شب عید است؛ آدم‌هایی که به دلایلی و عمدتاً به دلیل اعتیاد از جامعه

رانده شده‌اند و در جامعه کمتر به آن‌ها

پرداخته می‌شود و در حاشیه ذهن قرار

دارند. کارگردان حدود ۱۰ ماه با این آدم‌ها

زندگی کرده و با آنها دوست شده و برای

همین هم راضی شده‌اند بیایند جلوی

دوربین و راحت صحبت کنند. این فیلم به این آدم‌ها صاف از منظر آدم‌های یک شهر نگاه کرده معتاد!

3

Nostalgic and Modern Tehran

Aida Tadayon
aida.tadayon@gmail.com

Thirteen documentaries were selected to be shown in the 'Urban Documentary' section of this year's festival. It was not easy to choose the best, for the way many of them dealt with different urban issues seemed really appealing. That's why this year's productions were of good quality and seemed more evident and expressive. It was clear that some of them were made based on major research. These films can be divided into two distinct categories: the first one belongs to those documentaries dealing with history and changes of a place over time and its current atmosphere. The second category is mainly focused on pathology, anthropology and the other kinds of urban issues. The directors of the following movies gave us complete information about their works, including 'Tehran 43', 'Resting Home', 'Plane Grove', 'Bazaar from Tehran to Tehran', 'Memory of One Way Street', 'May Home', 'House of Simin and Jalal' and 'Tehran Café'.

Tehran43: A Historical Study

It is a 30 minute film on the subject of the Eyn-ed-Dowleh monument during the Second World War. Farshid Ayoubi-Nejad, the director, explained that many people think the Tehran Conference (1943) was held in the mansion of Eyn-ed-Dowleh, while they're wrong. "In fact, I wanted to study the events in Iran during the Second World War and the controversial Tehran Conference", he adds.

Resting Home: An Unknown Eternal Place

Ibn Babwayh Cemetery is the main subject of this mid-length documentary film which was directed by Shahram Mirab Aqdam. He explains the reason why he chose the subject, "As well as its interesting history, this cemetery is a resting home for the great persons buried in there. So it was an appealing subject to make a documentary film."

Memory of One Way Street: From the Old Hearts

Mehdi Bagheri portrayed one of the oldest streets of Tehran, formerly known as Qavam os Saltaneh, in his recent documentary. Long time ago, this street was just a lane and there are many of the old residents who still live there. The director says, "We had to go to people who lived there. Many of them had some photos in their family album and that was enough for us."

Plane Grove: The City of Memorable Trees

It is a full-length documentary directed by Hadi Afarideh on the subject of Valiasr Street as the largest plane grove of the world. Afarideh explains that in the international encyclopedias, Tehran has been introduced as the plane center. It has been written that if Istanbul is considered as the city of cedars, Tehran is the city of planes, too.